

Tillbaka på arenan – varför gör idrottare comeback?

Av Jonas Hedman, Västerhaninge

Platsen är Monte Carlo och det är våren 1983. Bengt Grive står med en mikrofon i handen och har just ställt en fråga till Björn Borg som svarar: ”Eftersom jag vet hur mycket arbete som krävs för att spela tennis på toppnivå så kan jag med säkerhet säga att jag aldrig kommer att göra comeback”.

Vår kanske främste idrottsman genom tiderna hade bestämt sig för att avsluta karriären och beslutet var definitivt. Som så många andra idrottsmän kom han senare att ändra sig och flera år senare göra ett försök att komma tillbaka på elitnivå. Det är många som gjort comeback men få som varit framgångsrika.

Varför gör då elitidrottare comeback? En anledning är pengar. Sedan mitten av 80-talet har det blivit möjligt för allt fler idrottsmän att leva på sin sport och när de efter avslutad karriär inser att de inte kan nå samma inkomst så försöker de komma tillbaka. En annan viktig orsak är den fysiska njutningen att vara i toppform och prestera på toppnivå. Det finns givetvis en rad andra orsaker precis som det finns olika typer av comebacker.

Sinnebilden av en comeback är när en idrottare avslutar en lång och framgångsrik karriär av fri vilja, slutar träna och långt senare bestämmer sig för att försöka ta sig tillbaka till världstoppen.

Antalet varianter är dock lika många som comebackerna själva och oavsett om en aktiv tvingas till ett ofrivilligt uppehåll på grund av skada, eller indirekt ofrivilligt avbrott i form av barnafödande eller dopingavstängning, och sedan försöker komma tillbaka så är det givetvis en form av comeback. Denna artikel innehåller exempel på comebacker i olika idrotter som slutat med både framgång och motgång.

Björn Borg

Björn Borg, född 6 juni 1956, var bara 15 år när han 1972 debuterade i Davis Cup genom att i Båstad vinna inledningsmatchen mot Nya Zeelands världsspelare Onny Parun med 3–2. Detta efter att ha legat under med 0–2. Fortsättningen av karriären är idrottshistoria: seger i Franska Öppna som 18-åring 1974, seger i Davis Cup med Sverige i Kungliga Tennishallen året efter och så de fem raka Wimbledon-titlarna 1976–80. Tre år i rad, 1978–80, lyckades Björn vinna både Franska Öppna och Wimbledon som avgjordes i stort sett efter varandra men på olika underlag.

1981 vann han Franska Öppna för sjätte gången och var i final i både Wimbledon och US Open men petades ändå ner från förstaplatsen på rankingen av John McEnroe. I september spelade Borg GP-turneringen i Genève och det kom att bli hans sista turneringsseger. 1982 spelade han bara två riktiga tävlingar (förluster mot Yannick Noah i Monte Carlo och Dick Stockton i Las Vegas) och meddelade sedan att han skulle dra sig tillbaka från allt GP-spel till januari 1983.

Det kom att dröja ännu längre och det faktum att han måste kvala till turneringarna bidrog till att han tappade intresset. Grusturneringen i Monte Carlo i april 1983 kom att bli hans sista där det efter vinst mot José-Louis Clerc blev förlust mot Henri Leconte i andra omgången. Hade Björn vunnit hade han fått möta den då 18-årige Mats Wilander men så blev det inte och

Borg lade 26 år gammal racketen på hyllan. Därefter blev det bara lite uppvisningsmatcher och istället desto mer affärer av olika slag.

Anledningarna till att han 1990 började träna hårt med ambitionen att åter spela tennis på elitnivå var flera. Det spekulerades i att han var uttråkad och därför ville tillbaka, andra menade att syftet bara var att få fart på kalsong- och parfymförsäljningen.

Comebacken skedde i Monte Carlo i april 1991 – på samma plats som han åtta år tidigare spelat sin ”sista” tävlingsmatch. Borg, nu 34 år gammal, såg ut som på storhetstiden med svettband, långt hår och sin gamla trä racket. Han mötte spanjoren Jordi Arrese som vann i två raka set på 78 minuter i en match som tilldrog sig mycket stort intresse från både allmänhet och press. Borg stod för ett antal dubbelfel, segt fotarbete och tama forehands.

– Jag har inte så stora förväntningar på mig själv. Det är svårt att komma tillbaka efter så lång tid. Vad jag behöver nu är fler matcher, förklarade han under den halvtimmeslånga presskonferensen efter matchen.

Och fler matcher blev det. Han gjorde verkligen ett seriöst försök och fick wild cards till flera turneringar 1991 och 1992. Sistnämnda år mötte han bland annat fransmannen Olivier Delaitre i Nice (5–7, 2–6) och sydafrikanen Wayne Ferreira i Monte Carlo (6–7, 2–6) och spelade flera jämna matcher. Mot ryssen Aleksandr Volkov hade han till och med matchboll men han vann ingen match. På dussintalet försök, samtliga på grus, blev det några setvinster men han åkte i samtliga fall ut i första omgången. Björn envisades med att spela med sin trä racket och det var ett misstag. När han sedan bytte till grafitracket var det för sent.

Han började varva med uppvisningsmatcher, bland annat mot Mats Wilander, och sedan också med spel på veterantouren där han vann en del tävlingar utan att tillhöra toppspelarna.

Mark Spitz

Den amerikanske simmaren Mark Spitz var redan som 18-åring en av guldfavoriterna inför OS i Mexico City men silver på 100 fjärlil och brons på 100 fritt samt guld i båda frisimslagkapperna var närmast en misräkning.

Hans tid kom fyra år senare och prestationen i Münchens olympiska simbassäng i september 1972 tillhör idrottshistoriens verkliga bragder. Spitz genomförde tretton lopp på åtta dagar och vann sju olympiska guld – samtliga på ny världsrekordtid! De sju gulden, som fortfarande 2003 är rekord i ett och samma OS, innehöll fyra individuella segrar (100 och 200 fritt respektive fjärlil) samt lagkapp 4x100 och 4x200 fritt och 4x100 m medley.

De enorma framgångarna resulterade bland annat i att företaget Schick, som tillverkar rakhyvlar, lovade att betala den mustachprydda amerikanen 60.000 dollar om året livet ut. Efter att ha simmat i stort sett varje dag i över tio års tid avslutade Spitz karriären direkt efter OS. Han var bara 22 år gammal men mätt på framgångar efter sammanlagt 9 OS-guld och 23 världsrekord.

17 år senare, 1989, förklarade den då 39-årige Spitz att han skulle börja hårdträna med sikte på en comeback där målet var att kvalificera sig för Barcelona-OS 1992. Han vägde vid denna tid 82 kg, fyra mer än guldåret 1972, och förklarade att han enbart satsade på 100 m fjärlil. 1991 ställde han upp i en serie lopp över 50 m fjärlil mot OS-guldmedaljörerna från 1988, Matt Biondi och Tom Jager, men var chanslös. Det hela sändes i TV av ABC's Wide World of Sports och det var uppenbart att Spitz comebackförsök hade ekonomiska aspekter. Han gjorde som bäst 58,03 på 100 m fjärlil (veteranvärldsrekord) men hade behövt 55,59 för att kvalificera sig för USA:s OS-uttagningar. Hans segertid i OS 1972 var 54,27.

Mark Spitz comeback är bara ett av otaliga exempel på hur svårt det är att komma tillbaka på elitnivå i en individuell idrott, även när man en gång varit överlägsen sina motståndare.

Edwin Moses

En liknande comeback likt den Mark Spitz gjorde är att vänta under 2004. Vid friidrotts-VM i Paris i augusti 2003 var 400 m häcklegenden Edwin Moses expertkommentator för TV4 och tillkännagav då att han planerade att göra comeback på löparbanan under 2004. Hans mål är att springa 400 m häck på 50,50 och kvalificera sig för USA:s OS-uttagningar i juli (sin bästa tid, 47,02, noterade han 1983). Moses har vid flera tillfällen förklarat att syftet med comebacken inte är att tävla mot världens främsta utan att det hela är en personlig utmaning där han vill se vilka tider han kan komma ner på.

Moses, född 31 augusti 1955, avslutade sin aktiva karriär som 33-åring 1988. En karriär som bland annat innehöll två OS-guld, två VM-guld, fyra världsrekord och en nio år och nio månader lång segersvit på 122 lopp. Moses är 48 år gammal och veteranvärldsrekordet för åldersgruppen 45–50 år är 55,18. Motsvarande rekord på 400 m slätt är 50,20.

George Foreman

Det finns framförallt två idrottsmän vars comebacker höjer sig över mängden. Båda drog sig tillbaka av fri vilja efter långa framgångsrika karriärer, slutade träna och bestämde sig sedan långt senare för att försöka ta sig tillbaka till världstoppen – och lyckades: George Foreman och Al Oerter.

Antalet proffsboxare som några år efter avslutad karriär valt/lurats att göra comeback är oräkneligt och de allra flesta slutar efter förlust och förnedring. Det finns dock ett lysande undantag.

George Foreman föddes 10 januari 1949 i Marshall, Texas, som nummer fem av sju barn. Efter en stökig uppväxt där han bland annat hoppade av gymnasiet och deltog i flera rån sökte han in i flottan som 16-åring. Där upptäcktes hans boxningstalang och slagförmåga.

1968 blev han som 19-åring olympisk mästare då han enkelt besegrade litauern Jonas Cepulis på teknisk knockout i andra rondan. Amerikanen vann 16 av 18 matcher som amatör innan han blev proffs i juni 1969.

Foremans proffskarriär började på bästa tänkbara sätt med 36 raka segrar, varav 33 på knockout. 1973 fick han chansen att fightas om VM-titeln och besegrade överraskande Joe Frazier efter att ha slagit ner honom sex gånger under de två första ronderna.

Han försvarade sedan titeln mot Joe Roman och Ken Norton innan matchen med stort M var ett faktum – ”The Rumble in the Jungle”. Foreman signerade ett 5-miljonerdollarkontrakt för att möta Muhammad Ali i Kinshasa, Zaire, den 30 oktober 1974. Foreman var favorit men efter att ha slagit sig trött kontrade Ali och vann på knockout i åttonde rondan i en av boxningshistoriens mest berömda fighter. George Foreman vann sedan fem matcher på knockout och lade handskarna på hyllan 1977 efter en poängförlust mot Jimmy Young över tolv ronder. I omklädningsrummet efter matchen fick Foreman, enligt egen utsago, kontakt med gud och slutade omedelbart med boxningen. Han var då 28 år gammal.

Han blev predikant, öppnade en egen kyrka och köpte tid i radio för att föra fram sitt budskap. 1984 startade han ett gym i Houston – The George Foreman Youth and Community Center – i syfte att hjälpa unga grabbar som kommit på kant i tillvaron. För det behövdes pengar och enda sättet var att börja boxas igen.

Nio år och 357 dagar efter karriärslutet gjorde Foreman 1987 comeback i proffsringen. Det blev början på en 24 matcher lång segersvit som huvudsakligen bestod av halvbra motståndare. Den 193 cm långa Foreman föredrog inledningsvis kortare boxare vilka gjorde att hans väldiga räckvidd bäst kom till sin rätt. Vid ett tillfälle 1989, när allt var klart för en fight och han träffade motståndaren dagen före matchen, så bröt han helt sonika kontraktet när det visade sig att denne var 196 cm lång. Boxaren var Anders ”Viking” Eklund!

Foreman vägde strax över 100 kg under sin första karriär och runt 118 vid comebacken. En vikt som sjönk i takt med att han blev allt mer vältränad. Hans råstyrka och naturligt tunga

slag kom allt mer till sin rätt liksom hans förmåga att blockera slag med sina långa armar. Han var inte snabb men verkligen tuff och gick inte ner för räkning en enda gång under sin andra karriär.

Vinsterna resulterade i en titelmatch mot Evander Holyfield i april 1991. Foreman förlorade dock på poäng i tolfte rondan efter en riktig holmgång men skulle få chansen igen. Den 5 november 1994 mötte den 45-åriga George Foreman den 19 år yngre landsmannen Michael Moorer i Las Vegas och knockade denne i tionde rondan. Därmed blev han tungviktshistoriens äldste världsmästare genom tiderna och tog tillbaka den titel han första gången vann 21 år tidigare.

Med sin vilja, slagkraft och enorma fysik var den 110 kg tunge Foreman en värdig mästare. VM-titeln tog han för WBA- och IBF-organisationerna vilka då var de konkurrensmässigt tuffaste. Han gick ytterligare tre matcher, den sista den 22 november 1997, innan han definitivt lade handskarna på hyllan.

Al Oerter

Amerikanen Al Oerter, född 19 september 1936, tävlade i löpning i gymnasiet. I samband med ett träningspass våren 1952 fick en av hans diskuskastande skolkamrater på ett snedkast och skivan landade ute vid löparbanan där Al höll till. Han tog upp diskusen och kastade tillbaka den längre än vad diskuskastaren gjort!

Det var början på en karriär som kom att innefatta fyra raka OS-guld (1956, 60, 64 och 68), fyra världsrekord och sju förstaplatser på världsrankingen. Efter det sista OS-guldet 1968, som han vann på personliga rekordet 64,78, förklarade han att tolv år i världseliten fick räcka och 32 år gammal lade han därför diskusen på hyllan.

Han ägnade sig åt familjen och jobbet och den enda träning han bedrev var lite jogging. Men så hösten 1975 ringde en producent och frågade om han ville medverka i en TV-serie om kända olympier. Al ställde upp och kände att lusten att kasta fortfarande fanns där. Ett år senare råkade han se ett anslag om en veterantävling utanför Boston och efteranmälde sig. Med lånade skor skickade han iväg diskusen nästan 57 meter och det blev början på ytterligare en tolv år lång diskuskarriär!

Efter åtta års uppehåll gjorde han – 40 år gammal – comeback med målsättningen att kvalificera sig för Moskva-OS 1980.

– Jag kände att jag ville tillbaka till det som jag verkligen tyckte om – att kasta diskus. Jag ville se hur långt jag kunde nå och eftersom jag var nyskild så fanns det tid för träning, berättade Al i januari 2003.

Redan efter ett halvår tog han 200 kg i bänkpress vilket var liktydigt med vad han lyfte som mest i sin första karriär. Han tränade mer allsidigt och fokuserade mer på att förbättra sina svaga sidor men drabbades trots det av flera skador i början. Första säsongen 1977 kastade han 62,50 och upplevde en framgång då han vann veteran-VM i Göteborg och besegrade sin gamle antagonist, tjecken Ludvik Danek, som fortfarande var elitaktiv.

1978 förbättrade han sig bara marginellt men året efter satte han personligt rekord med 67,46 – ett verkligt konkurrenskraftigt resultat. I februari 1980 nåddes han av beskedet att USA skulle bojkotta Moskva-OS men satsade ändå vidare och besegrade i april hela världseliten i Californien. I maj nådde han fantastiska 69,46 – 4,5 meter längre än vad han kastade som längst under sin första karriär – men blev sedan fyra i “OS-uttagningarna” på 65,56. Till tredjeplatsen, som under normala omständigheter skulle inneburit en OS-biljett, fattades en knapp meter.

Al fortsatte att tävla på högsta nivå och hade 1983, som 46-åring, ett årsbästa på 67,90 med vilket han parkerade på elfte plats i det årets världsstatistik. I USA:s VM-uttagningar slutade han åtta.

1984 var han starkare än någonsin och förbättrade sitt personliga rekord i bänkpress till 229 kg (två upprepningar) men i samband med en sprintrusch under uppvärmningen till de amerikanska mästerskapen samma år trampade han ner i ett slägghål och skadade hälsenan. Det gjorde att han inte kunde vara med i OS-uttagningarna som avgjordes strax efter. Hans årsbästa från året före hade räckt till guld i Los Angeles – en stad i vilken han 28 år tidigare kvalificerat sig för sitt första OS.

Så sent som 1986, 49 år gammal, kastade Al längre än då han vann sitt första OS-guld. Idag är han 67 år gammal och bor i det behagliga Florida där han bland annat ägnar sig åt akrylmålning.

Roland Sandberg

Comebacker – i ordets rätta bemärkelse – inom lagidrotter är betydligt mer sällsynta än i individuella idrotter vilket bland annat beror på att till exempel fotbollsspelare inte sällan varvar ner i föreningar i lägre divisioner istället för att helt lägga av. Ett exempel på en fotbollsspelare som verkligen gjorde comeback efter att ha varit uträknad är forwarden Roland Sandberg, född 16 december 1946. Han var proffs i tyska Kaiserslautern 1973–77 och en av förgrundsfigurerna när Sverige 1974 blev inofficiell VM-femman i Tyskland.

Den 16 juni 1976 spelade han, 29 år gammal, i VM-kvalmatchen mot Norge och det kom att bli hans 37:e och sista landskamp. I första halvlek sparkade han ihop med en motspelare och vred höger knä. Det blev operation i september i Tyskland men den blev inte helt lyckad, trots glappknät kunde han ändå spela påföljande vår innan knät sa stopp och han klassificerades som idrottsinvalid och löste ut proffsförsäkringen.

– Från hösten 1977 till våren 78 var jag juniortränare i Kaiserslautern innan jag i maj samma år genomgick en ny knäoperation, denna gång i Linköping, berättar Roland 26 år senare.

Ett konstgjort ledband med metallklämma monterades in och resultatet blev denna gång betydligt bättre. I samma veva flyttade han hem till Sverige och Kalmar där han började träna upp knät och konditionen. I mars 1979 bestämde han sig för att göra comeback i Kalmar FF och så blev det – den utlösta skadeförsäkringen gällde enbart proffsspel så nationellt spel var inget problem.

Knät höll säsongen igenom och Roland spelade samtliga 26 matcher. Det blev en delad femteplats i skytteligan på elva mål vilket bland annat inkluderade segermålet i 4–3-vinsten över AIK hemma på Fredriksskans den 23 september. Han var till och med aktuell för George “Åby” Ericsons landslag. Halmstad BK vann Allsvenskan medan Kalmar FF med sina åtta vinster, åtta oavgjorda och tio förluster belade en mittplats i tabellen. Roland spelade även påföljande år men knät svullnade ideligen upp och det blev en mållös säsong. Senhösten 1981 avslutade han den aktiva karriären genom att spela en division II-match för Häcken.

Knät blev aldrig helt bra och 1998 opererade han det på nytt.

Chioma Ajunwa

Ett annat exempel på en idrottare som tvingades att sluta, om än indirekt självförvållat, är den nigerianska längdhopperskan och sprintern Chioma Ajunwa, född 25 december 1970. Hon slog igenom som 18-åring 1989 med att vinna afrikanska mästerskapen och försvarade titeln året efter. 1991 ingick hon i det nigerianska landslaget i fotboll som var ett av tolv lag i det första VM-slutspelet för damer och 1992 tillhörde hon medaljaspiranterna i längd inför Barcelona-OS. Men den 11 juni samma år testade hon positivt för doping och stängdes av i fyra år.

Hösten 1995 flyttade hon till London och i juni 1996 blev hon fri att tävla och gjorde comeback. Ajunwa hade bara gjort två tävlingar när hon ställde upp i Atlanta-OS där hon först gick till semifinal på 100 m och sedan chockade med 7,12 i sitt första hopp i längdfinalen vilket betydde guld.

Året efter skadade hon sig i sitt första finalhopp i Aten-VM och hade sedan några mindre bra år. Den 10 juni 2002 – nästan exakt tio år efter dopingavslöjandet – upprepade sig historien på nytt och hon avstängdes på livstid.

Marion Jones

I april 2003 tillkännagav sprintern och längdhopparen Marion Jones (född 1975) att hon väntade barn. Den trefaldiga OS-guldmedaljören från Sydney 2000 avstod därför hela 2003 och gjorde comeback den 7 februari 2004 genom att vinna ett 60 m-lopp New York på 7,21. Hon är ett exempel i den långa raden av kvinnor som kommit tillbaka efter barnafödande. Många har blivit lika bra och till och med bättre och 2004 får utvisa om Marion Jones tillhör en av dem.

Liv är rörelse

Idrottarens övergång från offentlighet till anonymitet den dag karriären är slut är nästan alltid svår. Det är många som längtar tillbaka – om inte till uppmärksamheten så iallafall till de starka känslor och upplevelser som ögonblicken av fysisk toppform ger. Liv är rörelse och det är få saker som påverkar människan så mycket som fysiska topp prestationer.

Att snabbhet och explosivitet försämras med åldern är vetenskapligt bevisat även om de inte avtar så snabbt som man trodde för 30 år sedan. Trots allt så är det ändå i mer koncentrationsinriktade idrotter som golf och skytte som möjligheterna att komma tillbaka i mogen ålder är bättre. Detta eftersom det handlar om att utföra en fysiskt sett mindre ansträngande prestation upprepade gånger. Erfarenhet och rutin betyder mycket och det handlar då inte om någon enstaka maxprestation.

Anledningarna till att idrottare gör comeback är många. Den ekonomiska aspekten finns där men det är ändå längtan efter det fysiska rörelsemönstret i total harmoni som gör en comeback lyckad – liv är rörelse!